

Ur *Zenit* 14-1969

Pertti Hynynen

Folkfronten i Finland

Rapport från en f. d. svensk koloni: Introduktion till Hynynen

Det finns i Sverige – det största, ekonomiskt mäktigaste och efter andra världskriget rikaste landet i Norden – ett påtagligt kolonialt drag i relationerna till de övriga nordiska länderna. Detta uttrycks inte bara i Wallenbergs och det svenska monopolkapitalets operationer och den svenska regeringens stöd åt dessa i olika ekonomiska förhandlingar. Draget kommer fram också i den självbelåtna, nedlåtande okunnighet som präglar den svenska opinionens uppfattning om de andra nordiska länderna. – På både vänster- och högerkant är man i dessa betydligt bättre informerade om svenska förhållanden.

Allra tydligast kommer den koloniala inställningen fram i relationerna till Finland, Sveriges gamla koloni, där en svensk överklass fortfarande i hög grad sitter på ekonomiska och sociala maktpositioner. Hela inställningen uttrycks i den gamla frasen ”Finlands sak är vår”. Den uttryckte i dubbel mening en borgerlig parodi på solidaritet. Dels har det Finland som avses alltid varit Vitfinland, som både den svenska bourgeoisien och den svenska socialdemokratin stött med militär, vapen, pengar och diplomati. Dels har detta stöd motiverats av att Vitfinland är vårt, dvs det har i hög grad motiverats av att sätta Finland i ett nykolonialt beroende av Sverige – särskilt betydelsefullt var detta motiv för de svenska ”finlandsaktivisternas” insatser i och i samband med det finska inbördeskriget. Den borgerliga klassolidariteten har kännetecknats av relationen överordnad-underordnad.

Ett aktuellt exempel på det beskäftigt nedlåtande i den svenska officiella opinionens syn på Finland är framställningarna av splittringen i det finska kommunistpartiet som något helt obegripligt, något säreget finskt. Dagens Nyheters kultursidesexpert på kommunism, Bengt Alexandersson, fann det motiverat att efter en resa till Finland skriva en enormt uppslagen artikel, som bara sa att han inte hade fattat någonting av konflikten i FKP. I både *Ny Dag* och *Norrskensflamman* förklarades det efter FKP:s senaste kongress att motsättningarna där var helt speciella och omöjliga för en svensk att förstå.

En av de viktigaste sakerna med Pertti Hynynens – medlem av *Zenits* redaktionskommitté i Finland – artikel är därför att den är en rapport från en f d svensk koloni. Oppositionen i FKP är inget oförklarligt ”finskt” fenomen utan en koppling av två tendenser: dels en äldre ortodox opposition mot de förändringar i revisionistisk riktning som företogs på FKP:s kongress 1966, dels en yngre opposition mot den finska folkfrontsregeringens konservativa ekonomiska politik, ett uttryck för en ”sund proletär misstro mot folkfrontsillusioner”.

Men Hynynens text har också en betydligt mer allmän räckvidd. Den sätter in de finska problemen i ett jämförande internationellt perspektiv och ger ett viktigt bidrag till den aktuella europeiska socialistiska debatten. Den finska s k folkfrontsregeringen är bara ett exempel bland flera under 60-talet på försök att genomföra en monopolkapitalistisk modernisering och rationalisering av kapitalismen med hjälp av en ”öppning åt vänster”. Det fina med denna öppning skulle vara att med hjälp av arbetarrörelsen neutralisera de arkaiska, förmonopolistiska delarna av bourgeoisien, som kunnat hindra en modernisering av kapitalismen genom sin starka ställning i de stora borgerliga partierna: centerpartiet i Finland, kristliga demokraterna i Italien och Västtyskland, torypartiet i England, fjärde republikens borgerliga partier i Frankrike. I samtliga fall, med visst undantag för Västtyskland där problemet var mindre akut, har försöken misslyckats i dubbelt hänseende. Moderniseringsprocessen har inte nått sitt mål: den engelska ekonomins kris har bara förvärrats under Wilson, center-vänsterregeringen i Italien har spruckit utan att

lämna några reformer efter sig, de Gaulles fall var i hög grad en revansch för den förmonopolistiska bourgeoisien som Pompidou nu måste hålla sig väl med, strukturkrisen i Finlands ekonomi står kvar. Dessutom har strävandena att tämja arbetarklassen misslyckats: från Finland och England till Italien och Frankrike har arbetarklassen svarat med en våg av skilda strejker. Tom i Västtyskland har det varit ”oro” på arbetsmarknaden.

I Sverige har problemen varit annorlunda, eftersom monopolkapitalet redan under mellankrigstiden skaffade sig fullständig makt inom borgarklassen, vilket första gången tydligt kom till uttryck i dess Saltsjöbadsavtal med LO-ledningen. Sedan dess har de kapitalistiska moderniseringssträvandena haft vägen fri, och ett förtroendefullt och för monopolkapitalet fruktbringande samarbete har fast etablerats med socialdemokratin. Även här har dock reformpolitiken under 60-talet inte kunnat hindra en växande opposition och stridbarhet inom arbetarklassen.

För det tredje ger Hynynen ett värdefullt bidrag till diskussionen inom och om de kommunistiska partierna i Västeuropa. Hynynen visar tydligt, att en antirevisionistisk opposition inom dessa partier inte kan basera sig på en återgång till linjen före den moderna revisionismens maktövertagande. Dennas politik är egentligen en fortsättning av – fastän i en annan ideologisk kostym – av den tidigare frontpolitiken. Han visar också det motsägelsefulla i förändringen. Den är inte bara ett knäsettande av revisionistisk ideologi, utan innebär också en viktig demokratisering av partiorganisationen, dvs den tidigare byråkratiska karikatyren på leninistiska organisationsprinciper. Detta gör att medan partioppositionen inte aktivt vill stödja militanta klassaktioner vid sidan av organisationerna, så har en del fackliga ledare som tillhör majoriteten i FKP solidariserat sig med dessa.

Analyserna har bara påbörjats, slutar Hynynen sin artikel. Den lämnar fortfarande intressanta frågetecken kvar. Ett av dem gäller förklaringen av det märkliga, unika faktum, att inom loppet av en tioårsperiod har partibyråkratin både i socialdemokratin och kommunistpartiet i Finland rämnat uppifrån och ner. Vad beror denna unika instabilitet i de finska partiorganisationerna på? – Det är just organisationerna det gäller, eftersom de strikt ideologiska brytningarna i båda fallen, främst förstås i den skogistiska splittringen i socialdemokratin, varit underutvecklade. – Vilka slutsatser om den finska politiken kan dras härav?

Slutligen är Hynynens analys betydelsefull som politiskt uttryck. Den är ett utmärkt exempel på en utveckling hos tidigare vänstersocialdemokratiska intellektuella och studenter från, som Hynynen i ett annat sammanhang formulerat det, socialdemokratisk idealism till marxistisk analys. Det är en utveckling som både är nödvändig och i full gång i alla länder

Göran Therborn

Folkfrontens bakgrund

Efter valen i mars 1966 inträdde Demokratiska Förbundet för Finlands Folk¹, DFFF, i den regering som leddes av Rafael Paasio, ordförande i Finlands socialdemokratiska parti, SDP. Denna regering ombildades i mars 1968 och leds nu av den förre socialdemokratiska finansministern Mauno Koivisto. Kommunisterna ingår också i den nya regeringen².

¹ På finska SKDL. Förbundet skapades efter kriget, ursprungligen avsedd som en antifascistisk front. Över 95 % av de ledande politikerna i DFFF är medlemmar av FKP, så DFFF och FKP är i praktiken samma sak. DFFF fungerar som FKP:s valorganisation.

² I regeringen är ministrarna fördelade på följande sätt: SDP (socialdemokraterna) 6, centern 5, DFFF 3, Socialdemokratiska förbundet, TPSL, 1, Svenska folkpartiet 1.

Denna folkfront, som den vanligtvis kallas, har av många såväl inom den finska vänstern som bland utländska kommunister tilldelats historisk betydelse. I synnerhet den sovjetiska pressen har hälsat företeelsen som ett föredöme för andra europeiska länder vad gäller vänstersamarbete.

Det går inte att förneka den historiska betydelsen av det finska experimentet, även om vi måste söka den på ett annat plan än man vanligen gör. På samma sätt som oktoberrevolutionen 1917 markerade den rådande skiljelinjen inom den Andra Internationalen, så har den finska folkfronten sedan 1966 visat att den gamla uppdelningen är föråldrad, om kommunisterna ges möjlighet att delta i administrationen av systemet. Ordet ”kommunist” och ”socialdemokrat” säger inte i sig själva något om de åsikter personen i fråga har. Men då vi analyserar denna situation kan vi inte stoppa båda två i samma revisionistiska säck och låta nöja oss med det. Regeringspolitiken har inte skapat någon kris inom SDP, men FKP är splittrat på två fraktioner. Folkfrontspolitiken har tillsammans med flera andra faktorer skapat en spricka inom ett större kommunistiskt parti, något som exempelvis inte inträffade i det franska partiet efter majrevolten. Därför kan det finska experimentet vara av ett visst intresse, när vi betänker att Italien och Frankrike är de båda andra europeiska kapitalistiska länder där det finns ett större kommunistiskt parti.

Innan vi börjar undersöka folkfrontspolitiken och dess följder är det först nödvändigt att klargöra varför det nuvarande samarbetet kom till stånd. Kommunisternas deltagande är inte en följd av någon omfattande ideologisk förändring hos de ledande socialdemokraterna och centermännen. Samarbetet inleddes 1966 till följd av många säregenheter i det finska politiska systemet, som drevs till sin spets i mitten av sextioalet i samband med de ekonomiska strukturproblemen. Det politiska livet i Finland har alltid varit mycket labilt. Till följd av det proportionella valsystemet kan också små partier framträda och bli representerade i parlamentet. Efter kriget har mellan sex och åtta partier ständigt varit företrädare i parlamentet. Vid valen fick följande partier representanter (siffrorna inom parentes hänför sig till 1962): SDP 55 (38), Centern 49 (53), DFFF 41 (47), Konservativa 26 (32), Svenska folkpartiet 12 (14), Liberala folkpartiet, LKP, 9 (14), Socialdemokratiska förbundet, TPSL, 7 (2) och Finska småbrukarpartiet, SPP, 1 (0). Socialdemokratiska förbundet och DFFF hade ett valförbund, vilket gjorde det förra (de s k simoniterna) överrepresenterat i parlamentet. 1962 då man gick till val på egen lista erhöll partiet två mandat för 100.000 röster, medan man 1966 fick sju mandat för 60.000 röster, eftersom partiet samlade sina röster på en med kommunisterna gemensam lista.

Det finns inte mycket av vikt att säga om de tre borgerliga partierna till höger om Centern. De konservativa, Samlingspartiet, har misskrediterats efter andra världskriget på grund av sin utrikespolitik. Mellan de två krigen förde den finska högern en extremt antisovjetisk och även revanschistisk utrikespolitik, som ledde till samarbete med Nazi-Tyskland. Av hänsynstagande till Sovjetunionen har presidenterna efter andra världskriget, Paasikivi och Kekkonen, velat undvika att ta in de konservativa i regeringen.

Tre stora partier, SDP, Centern och DFFF, har alltsedan kriget erhållit vardera omkring 20 procent av rösterna vid valen. Centern, vars tidigare namn var Agrarförbundet, har emellertid varit det dominerande partiet. Detta förhållande är både en orsak till och en följd av den finska industrikapitalismens underutveckling. Industrialiseringen är inte lika framskriden som i de västeuropeiska länderna och Centern har medvetet försenat denna process. En väsentlig faktor i Centerns ställning har varit president Kekkonen, som valdes med stöd från kommunister och några liberaler.³ Kekkonen har flitigt använt sig av de möjligheter som den finska författningen ger presidenten och han har också stärkt de

³ Hans motståndare Fagerholm var socialdemokrat och hade också stöd av högern. Kekkonen vann mycket knappt 1956, klart 1962 och 1966.

vänskapliga förbindelserna med Sovjetunionen.

Centerns väljare kommer fortfarande huvudsakligen från landsbygden, olika grupper av bönder, medan SDP och DFFF framförallt stöds av arbetarklassen. Dessutom har SDP lyckats mobilisera väljare från den lägre medelklassen och DFFF mindre jordbrukare från norra Finland. Bland industriarbetarna är DFFF starkare än SDP, så till exempel bland byggnads-, trä och metallarbetarna.⁴

Socialdemokratin

SDP framstår som ett motsägelsefullt parti. Hur kan det förklaras att samma parti som 1961 förenade sig med de tre partierna till höger om Centern för att söka besegra Centerns presidentkandidat Urho Kekkonen 1962, fem år senare accepterade kommunister i regeringen? Är steget från höger till vänster lika stort som det vid första påseende framstår? Då vi försöker förstå det som skiljer SDP från andra europeiska socialdemokratiska partier, måste vi undersöka den roll som de utrikespolitiska faktorerna spelar. Inför den hastiga förändringen av dessa har SDP inte kunnat föra någon konsekvent politik. Det har till mycket stor del varit ett passivt objekt för historien och då det försökt sätta sig över de historiska realiteterna – som i presidentvalskampanjen 1961-62, då det inte tog någon hänsyn till betydelsen av de sovjetiska intressena – led det ett kraftigt nederlag. Konflikten mellan den internationella socialdemokratins antikommunism och de finska geopolitiska kraven har ofta varit så svår, att den har förorsakat många plötsliga ändringar av partiets politik.

Låt oss först göra en kortfattad överblick över SDP:s historia. De första finska valen med allmän rösträtt visade, att SDP åtta år efter sin tillkomst var det relativt sett starkaste partiet inom Andra Internationalen; det erhöll 80 av de 200 platserna.⁵ 1916 fick partiet majoritet – 103 platser. Vid den tiden var Finland fortfarande en autonom stat inom Ryssland och efter februarirevolutionen 1917 intensifierades klasskampen också i Finland. Under hösten vacklade den kautskianska ledningen mellan den strikt parlamentariska högerflygeln och massornas otålighet. På initiativ underifrån bildades röda garden, speciellt sedan nyheterna om oktoberrevolutionen nått Finland. I januari 1918 övertog vänsterflygeln ledningen av partiet och beslöt att ta makten på revolutionär, militär väg. Rödgardisterna övertog med lätthet makten i södra Finland, men försöket att befria norra Finland från vitgardisterna misslyckades. Efter ett blodigt inbördeskrig, som varade i fyra månader krossades rödgardisterna med militär hjälp från Sverige och särskilt Tyskland. En ny politik inleddes av ledarna för högerflygeln, som hade motsatt sig revolutionen.

Under andra världskriget var SDP det enda socialdemokratiska partiet i världen, som kämpade sida vid sida med nazisterna i likhet med alla de legala partierna i Finland. Efter kriget inleddes folkfrontsperioden tillsammans med Agrarförbundet och DFFF, vilken varade till 1948. Under åren 1945-48 fördes en hård kamp mellan socialdemokrater och kommunister inom arbetarklassen, och SDP lyckades något bättre än kommunisterna. Men segern över kommunisterna var en av orsakerna till den interna konflikt inom SDP, som uppkom i början av femtiotalet. Fackföreningsledarna hade utfört de svåraste uppgifterna och ville nu stärka sin position inom partiet. Dess ledare utgjorde kärnan bland de skogiterna (efter partiordföranden Emil Skog) – numera simoniter efter sin nuvarande ledare Aarre Simonen. Deras motståndare kallades leskiter efter partiets starke

⁴ Socialdemokraterna har majoritet i ledningen för Metall – efter Byggnads det största fackförbundet i Finland – men kommunisterna har majoritet i nästan alla stora fabriker i södra Finland. – I den återförenade fackföreningsrörelsen – efter överenskommelse på toppnivå mellan SDP och FKP – har socialdemokraterna majoritet i ledningen.

⁵ Detta var möjligt p g a att SDP lyckades mobilisera även torpare och lantarbetare i södra Finland, vid sidan av industriarbetarna.

generalsekreterare Väinö Leskinen. Skogiterna började samarbeta med kommunisterna mot leskiterna i arbetarnas massorganisationer som Arbetarnas Idrottsförbund ALF och den fackliga centralorganisationen FFC. Alla dessa motsättningar framträdde givetvis också inom partiet, och efter en extra partikongress 1957 marscherade skogiterna ut, sedan de besegrats med bara en röst (99 mot 98). Senare bildade de Arbetarnas och småbrukarnas socialdemokratiska förbund, TPSL, som förblev ett litet parti trots att det besegrade leskiterna i så viktiga organisationer som fackföreningsrörelsen, arbetarnas idrottsrörelse och i socialdemokratiska kvinno- och ungdomsorganisationer.

Under sextioalet har TPSL försökt följa västeuropas vänstersocialistiska partiers ideologi och politik. Denna process är dock mycket outvecklad och har för det mesta bestått i att sända telegram till dessa partiers kongresser. Även om många högersocialdemokrater har återvänt till SDP, så skiljer sig framför allt medlemmarna i TPSL från socialdemokraterna bara i sådana frågor som förhållandet till Sovjetunionen.

Från antikommunism till nykapitalism

Om vi återvänder till SDP efter splittringen 1957, kan vi tydligt se den betydelse som relationerna med Sovjetunionen har. Då Sovjetunionen inte hyste något som helst förtroende för SDP, började partiet vända sig mot väst, och CIA kom in i finsk politik.⁶ Efter valet 1958 bildades en ny regering, där alla partier utom DFFF var företrädare. På hösten 1958 blev plötsligt det politiska läget mycket kritiskt. Sovjetunionen började frysa ned relationerna exempelvis i handelsförhandlingarna, och regeringen måste avgå i januari 1959. USA hade tagit kontakt med SDP under hösten och erbjudit en omfattande ekonomisk hjälp, så att man skulle kunna motstå det sovjetiska trycket, men de socialdemokratiska ledarna vågade inte försöka, och president Kekkonen skulle med all säkerhet ha motsatt sig detta. Det som framför allt drev fram den sovjetiska politiken, var den misstro man kände inför vissa socialdemokratiska ledare, till exempel Väinö Leskinen, den förre generalsekreteraren.

Sedan SDP i början av 1959 tvingats lämna regeringen, drog det extremt högerinriktade slutsatser av detta. Man inledde ett kraftfullt korståg mot kommunister, TPSL och president Kekkonen, som SDP ansåg vara i alltför hög grad Sovjets man. Den logiska slutsatsen av denna politik blev alliansen med de högborgerliga partierna 1961. Men försöket att följa Socialistinternationalens, Västtysklands och USA:s kalla krigspolitik misslyckades helt i Finland. I november 1961, tre månader före presidentvalet, begärde Sovjetunionen förhandlingar med hänvisning till militärartiklarna i 1948 års vänskapsfördrag mellan Sovjetunionen och Finland. Sovjetunionen hade officiellt inte yttrat någonting om presidentvalet, men alla insåg situationens allvar. De tre borgerliga partierna blev uppskrämda, de sansade finska kapitalisterna ville inte ta några risker, och slutligen måste också den starkaste patrioterna, SDP, kapitulera. Därför drog sig Kekkonens motkandidat Olavi Honka tillbaka före valet. Först nu började SDP studera Europas karta och försiktigt revidera sin politik. Denna process blev uppenbar på partikongressen 1963, då ett slags centergrupp fick partiets gamla högerflygel med sig. Men fortfarande litade inte Sovjetunionen på SDP, varför Centern vägrade ta in socialdemokrater i regeringen.

Under åren 1962-65 uppfattade SDP Centern som sin huvudfiende och som orsaken till diskrimineringen av partiet. Socialdemokraterna utvecklade en hård oppositionspolitik mot regeringen som under dessa år dominerades av Centern. Denna oppositionspolitik baserades på konflikten mellan konsumenter och jordbruksproducenter. I början av sextioalet förordade till och med vissa högerelement inom SDP ett slags imaginär allians mellan arbetare och industrikapitalister mot jordbrukarna. Efter 1962 kunde inte denna

⁶ Denna utveckling började med säkerhet 1958, när några högerelement i SDP beslöt att starta en anti-kommunistisk facklig landsorganisation, FLO. Det är troligt att dollar hade flutit till redan tidigare.

politik tillämpas, eftersom då även de konservativa inträdde i regeringen och slöt upp bakom Centerns politik.

När hela vänstern var i oppositionsställning började möjligheterna för vänstersamarbete att förbättras. Diskussionerna inom SDP om förhållandet till kommunisterna började sommaren 1964 bland de socialdemokratiska studenterna. Partiledarna svarade antingen med fientlighet eller tystnad. I sin helhet blev idén om vänstersamarbete accepterad först när det redan var ett faktum vid regeringsbildningen våren 1966.

Paradoxalt nog kan det sägas att medtagandet av kommunisterna i regeringen 1966 delvis kan ses som en följd av SDP:s ytterst högerinriktade kurs 1957-62. Beroende på utrikespolitiska faktorer ledde denna kurs SDP till oppositionsställning, där det diskriminerades och på detta svarade SDP med kraftig opposition mot Centerns ekonomiska politik och därmed hade det inga andra möjliga bundsförvanter än DFFF. Efter valet 1966 kunde SDP inte välja den SDP–Centerkoalition, som endast med få undantag hade varit det dominerande regeringsunderlaget 1948-58. SDP måste antingen välja en regering, där Centern skulle vara i klar minoritet eller en regering utan Centern. Det förra alternativet var möjligt endast med hjälp av DFFF, eftersom de tre partierna till höger om Centern hade varit Centerns lydiga allierade i jordbruksfrågor och en regering med dessa partier skulle också ha betytt risker för utrikespolitiken. När vi betänker det senare alternativet måste vi förstå att SDP fortfarande hade för många fördomar mot kommunisterna för att kunna bilda en ren vänsterregering. Så det enda alternativ som kvarstod var folkfronten eller en ren socialdemokratisk minoritetsregering. Det senare alternativet föredrogs av högerelementen i SDP. Hälften av partistyrelsen, en tredjedel av riksdagsgruppen och en tredjedel av partirådet, som avgjorde frågan, röstade för det.

Det vore att dölja den verkliga situationen, om kampen inom SDP våren 1966 kallades en konflikt mellan höger- och vänsteralternativ. Valet stod mellan antikommunistisk dumhet och neokapitalistisk förnuftighet- Detta framgår av utvecklingen under 1966-69. Innan vi börjar analysera det ekonomiska lägets strukturella problem, som ledde till en accentuering av det parlamentariska systemets särdrag våren 1966, måste vi ta den finska kommunismens historia fram till 1966 i beaktande.

Kommunistiska partiet

Det finska kommunistiska partiet, FKP, grundades i augusti 1918 av flyktingar som hade lämnat Finland efter förlusten i inbördeskriget, eller klasskriget som det också kallats inom den finska vänstern. Under tjugotalet kunde det inte arbeta legalt utan använde andra namn. På den parlamentariska nivån var partiet klart svagare än SDP, men tillfälligtvis var det starkare än SDP i fackföreningarna. Det var föremål för ständiga trakasserier från stat och högerkrafter. Det förekom också ständiga kriser mellan ledarna i Sovjetunionen och några grupper i Finland som önskade föra en oberoende politik. Det halvlegala tillståndet upphörde 1930, när Lapporörelsen, en finsk form av fascism, började växa fram och regeringen accepterade dess krav på förbud mot all kommunistverksamhet. Partiet fortsatte att arbeta illegalt. Den långa illegaliteten frambringade en mycket väl sammanhållen och stark (om än numerärt liten) kader.

När FKP legaliserades 1944 efter stilleståndet i september mellan Sovjetunionen, kunde dess kadrer inte enas om en strategi. En kärna på ett hundratal medlemmar lämnade partiet tillsammans med några tusental anhängare då det inte gjorde revolution utan anslöt sig till regeringen tillsammans med SDP och Agrarförbundet. Dessförinnan hade FKP grundat en koalition, DFFF, tillsammans med vänstersocialdemokrater och andra ”antifascister”. DFFF fick en fjärdedel av platserna i det första valet.

FKP hoppades på samma slags revolution som inträffat i folkdemokratierna. Den strategin

hade emellertid några svaga punkter i Finland. Jämfört med Tjeckoslovakien, där det inte heller fanns någon sovjetisk armé närvarande, hade DFFF endast omkring 20-25 % av folket bakom sig. I Tjeckoslovakien hade kommunisterna omkring 40 %. Ett annat viktigt faktum var att eftersom ledarna i SDP hade understött samarbetet med Hitler hade radikaliseringen av anhängare av och medlemmar i SDP börjat redan under kriget, och många vänsterelement lämnade SDP omedelbart efter kriget. Det var därför inte möjligt att få till stånd en union mellan FKP och SDP som blev fallet i till exempel Polen och DDR.

Förmodligen var den viktigaste skillnaden att i folkdemokratierna hade den tyska eller lokala fascismen krossat den gamla borgerliga staten och kommunala apparaten. Och dessa fascistiska institutioner måste elimineras helt eller åtminstone omformas efter kriget. I Finland vidmakthöll kriget den gamla borgerliga staten och även om det blev förändringar, var dessa förändringar i huvudsak begränsade till topp-positionerna. Ett viktigt undantag var den finska säkerhetspolisen Valpo, vars roll blev totalt förändrad när fascisterna kastades ut och kommunister togs in. Men en sådan institutions roll under en revolution skall inte övervärderas.

Strategin i Finland skulle ha krävt ett mycket större betoning av massornas deltagande, men FKP kunde inte kombinera detta med sin politik i riksdag och regering. FKP ville inte ge DFFF ett socialistiskt program och karaktär. Fastän det fanns beredskap för masskamp mot kapitalismen, fick den en antifascistisk och inte socialistisk inriktning. Som exempel kan vi nämna de åtgärder som vidtogs mot politiker från krigstidens regering, som dömdes i rätten som krigsförbrytare.

Beträffande den strategi som ledarna i FKP förde kan vi citera några belysande kommentarer av Ville Pessi, som var FKP:s generalsekreterare och avgick från denna post 1969. På partikongressen 1946 sade Pessi: ”Byggandet av socialismen är inte möjligt här, men det demokratiska och ärliga progressiva arbetet för folkets bästa är möjligt.” När han polemiserade mot strejkerna sade han: ”Ingenting skulle vara lättare än att skapa en stor kris i vårt ekonomiska liv. Om vi som kommunister skulle föreslå arbetarna att börja strejka över hela landet, kunde vi vara säkra på att ekonomin skulle vara ödelagd inom tre–fyra veckor. Men vem skulle tjäna på det? Endast de fascistiska intrigmakarna skulle tjäna på det.” Massornas krav tillgodosågs främst genom löneökningar som sedan kompensades med prisstegringar. I ett annat sammanhang sade Pessi om detta: ”Efter kriget var situationen sådan att den minsta oavsiktliga handling skulle ha orsakat omfattande masskamp, som skulle ha satt våra försök att uppfylla stilleståndsavtalet med Sovjetunionen i fara och speciellt krigsskadestånden. Detta kunde inte tillåtas och så steg lönerna.” Enligt avtalet uppgick dessa krigsskadestånd till ett värde av 300 miljoner dollar i 1938 års priser. Senare minskade Sovjetunionen denna summa. Betydelsen av dessa skadestånd jämförda med hela utrikeshandeln kan förstås av det faktum att 1945 utgjorde skadestånden 61 % av den totala exporten och 1946 ännu 28 %.

Trots att FKP hade inrikesministerposten i regeringen och trots att det kontrollerade Valpo, säkerhetspolisen och några halvmilitära polisstyrkor, var det inte till mycket hjälp när det gällde att utforma en klar strategi. FKP vacklade mellan antifascistisk masskamp och stabilisering av kapitalismen. Det hade militära planer på en revolution 1948, men deras egen man, inrikesminister Yrjö Leino, varskodde armén att den skulle vara beredd att krossa alla försök.

Efter ett stort valnederlag 1948 kastades FKP ut ur regeringen. 1948 och 1949 när det inte längre befann sig i regeringen kan vi säga att FKP deltog i mycket militanta aktioner mot det kapitalistiska systemet. Som exempel kan nämnas den långa strejken i Kemi 1949, när det förekom sammanstötningar mellan strejkande och polis och några strejkande dödades. Men det var för sent.

Det finns många likheter mellan situationen 1945-48 och 1966-. Nödvändigheten av återuppbyggnad ersattes endast av nödvändigheten av en stabilisering. Vi måste emellertid klart förstå att kritiken mot FKP ofta är mycket ytlig, när den grundar sig på teorin om ett förräderi eller på teorin om ett strategiskt misstag, som skulle ha begåtts när det gällde frågan om partiets inträde i regeringen. FKP hade faktiskt inte några andra alternativ, dess ideologiska och politiska linje åren 1962-66 förberedde partiet också i dess inre liv för att ta plats i regeringen. De element inom SDP, Agrarförbundet och bland de intellektuella som 1963-64 satte igång diskussionerna om den finska kommunismen såg problemet som ett slags ”neger”-problem. Det var endast fråga om att göra slut på diskrimineringen och låta kommunisterna komma ”in”. Men det måste påpekas att FKP i sin praktiska politik själv behandlade problemet på den nivån. Naturligtvis beskrevs situationen i många resolutioner på det gamla folkfrontsviset. FKP önskade samarbeta med alla progressiva och antimonopolistiska krafter mot de stora monopolen. Innan vi granskar de allmänna tvetydigheterna i denna strategi och de speciella felaktigheterna som förekommit i FKP:s uttalanden om regeringens politik, måste vi analysera den finska kapitalismen i mitten av sextioalet och regeringens ekonomiska politik.

Den finska kapitalismen och folkfronten

Den strategiska betydelsen av den finska folkfronten hade några gemensamma drag med till exempel den stora koalitionen i Västtyskland, Wilsons regering i Storbritannien och center-vänsterkoalitionen i Italien. Det finns också några rent finska orsaker som gynnade den nuvarande koalitionen skapande som till exempel den finska författningen. Om en lag betyder förändring av denna måste den accepteras med fem sjättedels majoritet i riksdagen. Reguljära skattelagar kräver två tredjedels majoritet. I annat fall kan de beslutas för endast ett år med enkel majoritet. Den finska författningen representerar alltså bourgeoisins klassintresse inte bara i sin tillämpning utan också i sin officiella form.

I mitten av sextioalet var den finska kapitalismen i en svår situation. När regeringarna hade letts av Agrarförbundet hade den inte ens försökt lösa de strukturella problemen. Det första av dessa problem är omvandlingen av ett halv-agrart samhälle till ett industriellt samhälle. Under femtioalet sjönk arbetskraften i jordbruket⁷ med 2 % årligen, men 1961-67 var nedgången 4 % årligen. År 1960 förtjänade fortfarande 37 % av finska folket sina inkomster i jordbruket, men 1967 var det 27 %. Detta problem är störst i norra och östra Finland, där de arbetare som lämnar jordbruket inte finner arbete. De måste flytta till södra Finland, där de råkar ut för en svår bostadssituation och fortfarande eventuellt också arbetslöshet. Arbetslösheten har varit strukturell framför allt inom bygnadsindustrin där de flesta av dessa okvalificerade arbetare har försökt finna sysselsättning.

Ett annat strukturellt problem för den finska kapitalismen är anpassningen till den växande internationella konkurrensen. Finland måste göra sin export mer varierad. Nu är 65-70 % av exporten produkter för trä- och pappers-industri, och denna ensidighet är ett svagt kort i den internationella konkurrensen. Priserna på dessa produkter på världsmarknaden har inte stigit så mycket som kostnaderna, och bolagen har inte rationaliserat sin produktion snabbt nog. Och den plötsliga rationaliseringen under de sista åren har orsakat mer arbetslöshet.

Det tredje problemet är överproduktionen inom jordbruket. Under femtioalet och fram till 1966, när det agrara Centerpartiet var det dominerande, skapades ett artificiellt system för att hålla så mycket folk som möjligt sysselsatta i jordbruket. Dåliga skördar kompensades, exporten av produkterna understöddes genom premier och hemmapriserna steg artificiellt. Också skattelagarna understödde jordbrukarna. De som i huvudsak kunde tillgodogöra sig detta system var emellertid inte de fattiga småbrukarna utan de

⁷ Dessa siffror innefattar också de som tjänar sitt uppehälle på skogen, antingen genom att äga och sälja eller genom att hugga

välbeställda bönderna.

År 1966 sammanföll kapitalismens strukturella behov med viljan till samarbete med vänsterpartierna. De mest upplysta kapitalisterna hade också börjat förstå att systemet var i behov av mer planering via en ny sorts parlamentarisk överbyggnad. Problemen måste lösas genom arbetarklassens ”ansvar” och det kunde knappast uppnås om inte vänstern inklusive kommunisterna deltog i regeringen. Det förekom förstås några misstänksamma kommentarer till kommunisternas deltagande, men det inträffade inte någon sådan kapitalflykt ur landet som i Italien 1964 när center-vänster-regeringen föddes.

Folkfrontspolitikens resultat

Folkfrontens politik har försökt att fylla de förväntningar som systemet fäste vid den våren 1966. Den har följt den neokapitalistiska planeringen genom att få olika intressegrupper, fackföreningarna medräknade, att samarbeta inom den allmänna ram som försvarar kapitalisternas centrala intressen. Från våren 1966 till hösten 1967 befann sig dessa neokapitalistiska tendenser i en något improviserad fas. Först efter devalveringen på 31 procent i oktober 1967 har denna politik fått en mer sammanhängande och teknokratisk karaktär. Speciellt efter mars 1968, då några personbyten i regeringen ägde rum för att öka den teknokratiska effektiviteten, förberedde regeringen den s.k. stabiliseringspolitiken, vilken är den finska versionen av inkomstpolitik.

Det officiella syftet med denna inkomstpolitik var förstås att hålla tillbaka inflationen, som så många andra politiker i Europa deklarerat i samband med en liknande inkomstpolitik. Pessimistiska förutsägelser om en stigande inflation spreds av regeringen. När stabiliseringsavtalet inkluderade en lönehöjning på 16 penni – den finska versionen av solidarisk lönepolitik – och löften om kontroll av priser och arbetslöshet var det lätt att få fackföreningarnas stöd för denna politik. Sedan slutet av mars 1968 var därför fackföreningarnas agerande bundet av denna stabiliseringspolitik och antogs för ett år. Ett intressant moment i denna stabilisering var att när den skulle antas i riksdagen med fem-sjättedels majoritet kunde inte storkapitalet unna den borgerliga oppositionen lyxen att rösta emot, och därför röstade bara så många emot att det höll sig under en sjättedel.

Hur har stabiliseringspolitiken lyckats? I detta sammanhang kan vi citera en verklig expert – den mest inflytelserike svenske kapitalisten – Marcus Wallenberg, som på hösten 1968 sa att Finland hade fått ett riktigt bra investeringsklimat. Under 1968 steg industriarbetarnas löner med 9 procent men priserna med 11 procent. Samma år steg värdet av aktier på börsen med i genomsnitt 50 procent. Vad arbetarna beträffar måste vi också påpeka att trots att stabiliseringsavtalet lovade undanröja arbetslösheten så har detta inte blivit fallet. Arbetslösheten har stigit på följande sätt under denna regering: 1965 – 25.000, 1966 – 29.000, 1967 – 46.000, 1968 – 61.000. Dessa siffror anger de som registrerats som arbetslösa. Därtill kommer att en stor del har rest till Sverige.

Vi måste medge att regeringen lyckats förbättra betalningsbalansen som var verkligt katastrofal 1966. Detta faktum tillsammans med stabiliseringspolitiken har möjliggjort ett närmare samarbete med andra kapitalistiska länder. Hösten 1968 anslöt sig Finland till OECD, och planerna på att skapa Nordek för ett ekonomiskt samarbete med de skandinaviska länderna har utvecklats. Mer och mer öppet kan man finna kommentarer, som antyder att Nordek endast är en inkörsport till EEC. I dessa frågor har regeringen fört en vacklande politik, eftersom den i den allmänna strävan att samarbeta med andra kapitalistiska länder också måste påminna sig Sovjetunionens intressen. Efter årtal av förhandlingar kommer t ex den första atomreaktorn att beställas från Sovjet och inte från väst. Detta kommenterades inofficiellt så att detta ”offer” var nödvändigt för att främja den allmänna trenden mot väst.

En del av den neokapitalistiska planeringen har inneburit att regeringen från och till kostat på sig lite ideologisk retorik. Denna retorik har uppehållit illusionerna hos många socialister och kommunister att regeringen skulle kunna förverkliga lite socialism med vänstra handen, medan den högra fortsätter som förut. Det har förekommit officiella diskussioner och tillsatts kommittéer för industriell demokrati, nationalisering av några försäkringsbolag, kanalisering av investeringar etc. Ändå avser regeringen inte att nationalisera något inom den närmaste framtiden. Ett typfall är ödet för exportskatten, som tillkom efter devalveringen i syfte att få tillbaka en del av exportindustrins stigande profiler. Regeringen sa att med dessa pengar kunde man skapa nya offentliga företag inom expanderande områden som metallurgisk och kemisk industri. Vad som skett är att man reducerat skatten betydligt, och även om en del offentliga investeringar gjorts, så har staten ingått avtal på 50–50 basis. På detta sätt hjälper regeringen privatkapitalet t.ex. inom den petrokemiska industrin, vilken lätt kunde utvecklats med egna medel.

Utvecklingen sedan 1968 har visat tendenser som skapar problem för den existerande koalitionen. Otåligheten inom den finska arbetarklassen växer, det finns en växande radikalism bland ungdomen och studenterna. Detta betyder dock inte att regeringen börjar förlora sin popularitet. Opinionsundersökningar från i våras visar att vänsterpartierna fortfarande har en chans att vinna majoritet i riksdagen.

Reaktionerna på regeringspolitiken

I värderingen av konsekvenserna av regeringspolitiken bör fem faktorer diskuteras. Finska landsbygdspartiet, SDP, ledning och opposition inom FKP, studentrörelsen och inofficiella strejker. Genom dessa frågor kan man se hur otillfredsställelsen med regeringen har tagit sig både populistiska och reformistiska uttryck, hur otillfredsställelsen framför allt manifesterats i kampen inom FKP. Dessutom kan man se hur det finns nya tendenser som överskrider problematiken inom FKP.

De som först drog fördel av den växande otillfredsställelsen var SMP – Finska landsbygdspartiet – som sedan sin tillkomst 1958 samlat småbönder i norra och östra Finland. Partiets namn var fram till 1967 Finska småbrukarpartiet. I presidentvalet i januari 1968 fick man 10 procent medan man 1966 bara fick 2 procent. Efter denna framgång sökte sig SMP också till städerna. Om dess ideologiska linje kan sägas, att dess ledare Veikko Vennamo för en kamp ”både mot statens makt och storfinansens makt” som han själv formulerar det i sina tal. Framgången för SMP kan delvis förklaras av samma tendenser som legat bakom framgången för NPD i Västtyskland eller burit upp poujadisterna i Frankrike under femtitalet och Wallace 1968 i USA. Ändå fick SMP inget organisatoriskt stöd av arbetarna, och dess organisation i städerna stöddes av småborgerliga element. De senaste opinionsundersökningarna visar att SMP:s stöd snabbt minskat.

Inom SDP råder fortfarande en stor schism, men man kan nu klarare se att denna schism i sig inte har någon betydelse, när det gäller frågan om kapitalism eller socialism. Konflikten inom SDP som den framträdde under partikongressen i juni 1969 är fortfarande mellan en extremt antikommunistisk högerflygel och å andra sidan de element, som av varierande skäl önskar fortsätta eller vidga samarbetet med kommunisterna. Till denna senare grupp hör t.ex. alla de viktigare planerarna och politikerna inom folkfrontsregeringen. Därför har regeringspolitiken inte orsakat någon allvarlig kris inom SDP. Vänsterflygelns roll har varit att ge idéer och uppslag till den ideologiska fasad som regeringen visat utåt. Situationen inom SDP är inte viktig i sig själv, men den är viktig på grund av den reaktion den har väckt inom FKP.

FKP i sin helhet vill se folkfrontsregeringen i ljuset av teorin om den antimonopolistiska kampen. FKP försöker officiellt i många resolutioner att presentera farorna med monopolen längs antifascistiska linjer. Fyra saker är viktiga att minnas i detta

sammanhang. För det första har det varit möjligt att skilja den antifascistiska kampen från kampen för socialism, eftersom fascismen är en mycket speciell form av kapitalism. Å andra sidan har det inte varit möjligt att skilja monopolens intresse från kapitalismens – monopolen är vår tids kapitalism.⁸ Vidare bör det framhållas att denna antifascistiska kamp åtminstone i början som i Frankrike 1936 – skapade en genuin masskamp. Men i Finland skapade folkfronten inget behov av masskamp, endast apati och passiv väntan. För det tredje kan den finländska folkfronten jämföras med regeringarna under efterkrigstidens rekonstruktionsperiod i länder som Frankrike, Italien och Finland. Om denna rekonstruktions- eller stabiliseringspolitik får ingå i en socialistisk strategi, betyder det att när den socialistiska rörelsen först stabiliserat det kapitalistiska systemet och på detta sätt vunnit popularitet, måste det börja skapa svårigheter för detta system. Denna absurditet är den logiska följden, men det verkar vara en svår sanning för de flesta att inse.

Värdet av idén om den antimonopolistiska kampen inses av att FKP i sin praktiska politik i regeringen måste tillgodose dessa monopols intressen. När målet för regeringen har varit stabilisering, skulle det ha varit mycket dumt och motsägelsefullt av FKP att försöka försvara t.ex. småföretagare och butiksägare mot dessa monopol. Och det måste medges att FKP har varit förnuftigt och inte försökt.

Den ideologiska rationaliseringen av den nuvarande situationen är det nya programmet för FKP, som började diskuteras i september 1967 och accepterades på kongressen i april 1969. I den första versionen av programmet fanns belysande formuleringar som: ”ju bredare politisk demokrati desto svårare för monopolföretagen att dra fördel av statens växande ekonomiska roll.” Och: ”Vi måste erkänna att det inom SDP fortfarande finns krafter som är emot socialismen.” Under påtryckningar från oppositionen har de mest revisionistiska formuleringarna – som de ovan – försvunnit i den slutliga versionen. Nu är programmet bara mer ambivalent än det första utkastet.

Oppositionen i FKP

Efter kongressen i april 1969 är FKP delat i två grupperingar även om den officiella splittringen i två partier ännu inte inträffat.⁹ Många beteckningar har givits åt oppositionen – stalinister, dogmatiker, vänsterflygel eller marxist-leninister – men dessa ord förklarar inte speciellt mycket. Ideologiskt sett är denna opposition inte något specifikt finskt fenomen. Det har funnits jämförbara prosovjetiska och ortodoxa tendenser inom andra partier: t.ex. i det svenska och österrikiska kommunistpartiet efter krisen i Tjeckoslovakien. Det speciella i Finland är att partiets byråkrati har varit totalt splittrad, och denna utveckling kan förstås bara mot bakgrund av folkfrontsregeringen.¹⁰ Naturligtvis fanns oenighet inom byråkratin redan före regeringssamarbetet – 1965 och på kongressen 1966 – men det är högst osannolikt att den utvecklingen kunde ha fortsatt om kommunisterna förblivit i opposition.

Det bör i detta sammanhang framhåvas, att maoisternas roll i denna splittring är nära nog obefintlig. Finska maoistiska (marxist-leninistiska) studenter arbetar till större delen inom denna opposition, men oppositionen i sin helhet är tillsammans med det socialdemokratiska förbundet, TPSL, den mest prosovjetiska gruppen i Finland.

Utvecklingen av oppositionen kan dateras från 1965 när de s k modernisterna startade diskussioner om politisk demokrati och den fredliga vägen till socialismen etc. I många

⁸ Det finns intressanta jämförelsepunkter mellan diskussionen i Italien och den i Finland. Jämför Jon Hallidays artikel Politik och strukturreformer i Italien, *Zenit* nr 1-68.

⁹ Den slutliga versionen av denna artikel skrevs i början av juli, och förhandlingarna om ett enande av fraktionerna uppsköts till augusti.

¹⁰ Till detta kan tilläggas att splittringen i SDP under 50-takt var ett undantagsfenomen i europeisk politik. Dessa två splittringar har intressanta gemensamma drag, t ex klyvning av partibyråkratin utan någon klar ideologisk konflikt.

andra kommunistpartier har dessa diskussioner tillsammans med den allmänna avstaliniseringen utvecklats under en tidrymd av flera år som t.ex. i Italien. I finska kommunistpartiet har denna debatt och dessa tendenser undertryckts, och när de plötsligt bröt fram 1965 kunde partibyråkratin inte bibehålla enigheten och kontrollera utvecklingen.

Många av de äldre ledarna, t.ex. ordförande Aimo Aaltonen och viceordförande Oiva Lehto, började starkt försvara gamla begrepp och idéer. En vag konflikt uppstod – många viktiga personer ville gå en medelväg, t.ex. generalsekreterare Ville Pessi – som kulminerade i en obetydlig seger för modernisterna vid kongressen i början av 1966. De lyckades avsätta Aaltonen och Lehto och valde i deras ställe Aarne Saarinen och Erkki Salomaa. Valet av Salomaa som viceordförande tolkades speciellt som en seger för modernisterna. Vid den tidpunkten skulle konflikten kunna illustreras med uttrycken revisionister mot dogmatiker. Fastän inte heller de förstnämnda var tillfredsställda med kongressens resultat – deras motståndare innehade fortfarande en stark ställning i centralkommittén – var det den senare gruppen, som efter kongressen hårt gick in för att återerövra kontrollen över partiet. Men endast folkfrontsregeringen har försett konflikten med sådant material att man kunnat tala om verklig kamp. På grund av detta nya stridsämne förekommer nu tendenser som gör att konflikten kan beskrivas i termer av högerfraktion kontra vänsterfraktion.¹¹

Oppositionen har utnyttjat det växande missnöjet med regeringens politik. Under stabiliseringspolitiken har den särskilt stärkt sin ställning. Den har också dragit nytta av den kritik mot Sovjets politik i Tjeckoslovakien, som kommit från FKP:s ledarskikt. Oppositionen har makten i distriktsorganisationerna i södra Finland, med undantag av Helsingforsdistriktet, distriktet i Åbo, Nyland, Joensuu, Kymmenedalen, Tammerfors m.fl. Vid valet till partikongressen i år kunde man iakttaga en tydlig polarisering mellan de två blocken i samtliga distrikt och oppositionen fick omkring 210 delegater av de 470. Oppositionen lämnade kongressen, eftersom majoriteten inte hörsammade dess förslag att distriktet skulle välja mer än hälften av centralkommitténs medlemmar direkt. Därför har oppositionen nu inga poster i partiets ledning. Det bör betonas att oppositionens krav rörande centralkommittén inte skulle ha givit dem majoriteten.

Förhandlingarna om ett återförenande började genast efter kongressen. Ett viktigt skäl till detta är Sovjetunionens attityd. Där vill man absolut undvika en spricka, och därför har man intagit en medlande hållning. Sovjetunionens Kommunistiska Parti är klart emot tendenser hos vissa element inom oppositionen, vilka kräver bildandet av ett nytt parti snarast. Å andra sidan inser Sovjetunionen att den revisionistiska utvecklingen i Finland, likaväl som i vissa andra länder, tar sig så överdrivna former i de kommunistiska partierna, att den inte motsvarar Sovjetunionens intressen.

Det finns emellertid många hinder som ligger i vägen för ett enande. Oppositionen höll sin första landsomfattande masskongress några veckor efter partikongressen i slutet av april och skapade då sin organisatoriska struktur. Den har även grundat skilda distriktskommittéer i de distrikt där den har majoritet. Tidningen *Tiedonantaja*, vilken till att börja med tjänade som informationsorgan för Nyland-distriktet, uppträder nu som språkrör för alla distrikt där oppositionen har makten.¹² Situationen är för tillfället mycket oklar, ty bägge sidor vill undvika att ge den andra sidan en förevändning, som kunde framkalla den slutliga brytningen. Bland oppositionens anhängare finns en stark tendens

¹¹ Oppositionen har inte tagit något eget namn. Vanligtvis betecknar de sig själva som marxist-leninister, mera sällan som vänsterkommunister.

¹² Ett av oppositionen kontrollerat distrikt, Tammerfors – följer inte i alla frågor den taktik som de övriga oppositionella distrikten för. Så t ex lämnade de inte partikongressen i våras.

att vilja bilda det nya partiet med detsamma – speciellt bland dem som bor i distrikt där partiets majoritet har kontrollen – men ledningen för oppositionen, vilken består av en del distriktssekreterare, sekreterare i centralkommittén och parlamentsledamöter,¹³ har inte släppt tanken på att vinna tillbaka hela partiet.

Vilken är oppositionens politiska och ideologiska linje? Först och främst måste vi utgå från det faktum att oppositionen – åtminstone vad gäller dess anhängare – representerar en sund proletär misstro mot alla folkfrontsillusioner. Men hittills har denna misstro på den politiska nivån bara lett till försök att undvika en integrering i det neo-kapitalistiska systemet. Oppositionen har inte på ett fruktbart sätt kunnat använda motsättningarna inom detta system för att formulera en ny socialistisk strategi. I sina försök att undvika de revisionistiska illusionerna använder de gamla slogans utan att kunna ge dessa slagord en konkret betydelse i den politiska kampen.

Huvuddragen i oppositionens politiska linje framgår av följande citat ur den viktigaste resolutionen från oppositionens rikskongress, vilken hölls i slutet av april:

”Sprickan i partiet är ett resultat av det faktum, att en del av partiets ledare, tidningsredaktörer och ledare för massorganisationerna redan före den 14:e kongressen (1966) började överge marxism-leninismens huvudprinciper och förenade sig med högerflygelns revisionism. De förkastade klassbasen för partiets politik och förde den till klassarbete. Liinamaas¹⁴ stabiliseringsavtal accepterades. Denna överenskommelse grundar sig på en borgerlig inkomspolitik och den förvärrar existerande löneavtal. Arbetarnas skattebörda ökade samtidigt som skattelättnader gavs åt storkapitalet, vilket också gynnades enormt av devalveringen. På grund av denna politik var reallönenivån för manliga arbetare 3,1 % och för kvinnliga 3,2 % lägre än den varit under 1967. Det är helt naturligt att denna politik minskade partiets anseende och försvagade dess stöd bland massorna. Förlusterna vid de två senaste valen bekräftar klart detta faktum.”

”Den högerrevisionistiska gruppen inom partiet har även givit upp arbetarnas internationella solidaritet och vänskapen mellan nationerna. Borgerlig nationalism har en stark ställning inom denna grupp. Därför fördömde nämnda grupp Sovjetunionens agerande tillsammans med fyra andra länder från Warszawa-pakten, då de såg det som sin plikt att försvara de tjeckoslovakiska arbetarnas socialistiska landvinningar, vilka hotades av anti-socialistiska kontrarevolutionärer, stödda av den internationella imperialismen. Vi ser alltså, att då denna grupp slutade försvara arbetarnas intressen och då den gjorde gemensam sak med imperialisterna mot Sovjetunionen och andra socialistiska länder, så vanärade den vårt partis femtioåriga ärorika traditioner.”

Början av detta citat är mycket avslöjande. Oppositionen ser orsaken till sprickan på ett mycket omarxistiskt sätt, då den säger att den ideologiska diskussionen 1965 – då revisionistiska idéer om ”politisk demokrati” öppet framfördes – var huvudorsaken till sprickan. Kautsky gjorde vid sekelskiftet samma misstag, då han trodde att revisionismen berodde på några misstag hos Bernstein, och inte insåg att revisionismen berodde på organisationens gradvisa integrering i samhället. Men här i Finland gör oppositionen inte bara ett ”misstag”. Om den skulle börja förlägga problemen till före 1965 måste den kritisera sig själv, eftersom den ledde partiet vid den tidpunkten.¹⁵ På samma sätt undviker oppositionen att kritisera perioden 1945-48, fastän FKP då inte ens hade någon verklig socialistisk strategi.

¹³ Det första offentliga uttalandet från riksdagsmän knutna till oppositionen undertecknades av nio namn. Bland dessa är oppositionens under senare tid främsta talesman, Taisto Sinisalo. Totalt har DFFF 42 riksdagsmän. Utöver de nio står ytterligare några oppositionen nära.

¹⁴ Keijo Liinamaa är en hög ämbetsman som var den som planerade och ledde förhandlingarna om avtalet.

¹⁵ Vi kan inte helt sätta likhetstecken mellan ledningen för den nuvarande oppositionen och partiledningen före 1966. De tidigare ordförandena Aaltonen och Lehto är mindre betydelsefulla nu, och oppositionen leds i stället av män mellan 35 och 50. En av de främsta av dessa, Markus Kainulainen, är dessutom en f d socialdemokrat.

Det måste erkännas att oppositionen har framfört en värdefull kritik av illusionerna och tvetydigheterna i diskussionen om ”den fredliga vägen till socialismen” och ”övergången från kapitalism till socialism”. Men å. den andra sidan är oppositionen ur stånd att blåsa liv i kampen för socialism här och nu. En av orsakerna till denna oförmåga är att deras ideologiska ram för närvarande är densamma som majoritetens. Även den utgår från kampen mot monopolkapitalet. De kritiserar ledningen för dess oförmåga att använda den strategin i regering och parlament. Denna kritik är huvudsakligen kvantitativ, de vill ha litet mer här och litet mindre där.

Oppositionen kritiserar inte regeringssamarbetet i princip och inte heller vänstersamarbetet i allmänhet. Den tror att regeringen skulle kunna fatta verkligt antimonopolistiska beslut, om den bara ville. En sak värd att notera är att oppositionen hävdar, att ledningen borde ha förenat masskamp med arbetet inom regeringen. Problemet är att eftersom partiet under många år talat om sin vilja att delta och samarbeta med andra partier och då detta tillfälle plötsligt gives, hur skulle partiet och dess anhängare plötsligt kunna övertygas om att andra metoder är nödvändiga eller till och med avgörande?

Oppositionen riktar kritik mot majoritetens misslyckande med att organisera massorna i kamp, men i själva verket organiserar den dem inte själv på ett aktivt sätt. Oppositionen vill inte ha en direkt konfrontation med regeringen. Den nöjer sig med det arbete som utförs bland medlemmarna i FKP.

Den vacklande attityden till masskamp återspeglas i oppositionens politik mot stabiliseringen. Oppositionen har formulerat en välgrundad ekonomisk kritik mot stabiliseringen inom fackföreningarna och FKP, men deras strategi i denna fråga är till sin natur mycket ”ekonomistisk”. Den vill en återgång till de hårda löneförhandlingarna på fackföreningsnivå. Naturligtvis vore detta bättre än den nuvarande integrationen av fackföreningsrörelsen, men oppositionen har inte gjort någon analys av på vilket sätt stabiliseringspolitiken utgör en integrerande del av den nuvarande kapitalismen och varför fackföreningarna själva inte kan vara särskilt effektiva för att bekämpa utvecklingen. Och den aspekten leder direkt över till frågan om vilda strejker.

Strejk- och studentrörelsen

Den snabba ökningen av vilda strejker under 1969 har varit det mest uppenbara tecknet på den växande otåligheten hos de finska arbetarna. Dessa strejker kan man delvis se som en reaktion på stabiliseringen, men i regel utgör de verkliga orsakerna inte lönefrågor utan frågor om rationaliseringar, arbetsförhållanden osv. Bakom dessa strejker finns ingen enhetlig politisk tendens, men inget politiskt parti försöker heller ge strejkerna en öppen och klar politisk roll. Den roll FKP:s opposition spelar är också mycket ambivalent. Vid åtskilliga tillfällen har arbetare som stött oppositionen deltagit aktivt i dessa strejker, men oppositionen har inte givit dem sitt officiella stöd. Huvudskälet verkar vara att oppositionen enligt gammal kommunistisk vana inte vill ta initiativ till eller ens stödja sådana kampformer, som man inte är säker på att kunna kontrollera från början till slut.¹⁶ Å andra sidan har vissa kommunistiska fackföreningspampar, t.ex. inom Metallarbetarförbundet som stödjer partiets majoritet, givit sitt stöd åt denna nya militanta anda bland industriarbetarna. Detta är ett exempel på den tilltagande differentieringen inom den ”revisionistiska” gruppen, och för att ge ett annat exempel så har de nuvarande förhandlingarna om en stabiliseringsöverenskommelse visat sig vara mycket svåra, eftersom många fackföreningsmedlemmar inte vill att avtalet skall komma så lättvindigt till stånd som i mars 1968. Den viktigaste aspekten av de vilda strejkerna är troligen att den finska arbetarklassen nu börjar komma ur den apati och desillusionering som var den

¹⁶ Precis som FKP:s ledning stödde oppositionen helhjärtat franska KP:s politik under majrevolten 1968.

första reaktionen på den regeringspolitik som gynnat kapitalisterna.

Andra tecken på socialistisk opposition mot regeringen är studentrörelsen, som under 1968 slutligen gjorde sig kvitt alla illusioner om folkfronten. Studenter som börjar radikaliseras vill heller inte längre i lika hög grad som tidigare satsa sin energi på vänsterpartierna. Fastän några ockupationer ägt rum har rörelsen kanaliserats i ideologiska och organisatoriska formationer av typ maoister, anarkister, Tricont en organisation som sprider information om tredje världen.

Erfarenheterna från åren 1966-69 visar tydligt att samarbetet inom vänstern inte ens förmått oroa det kapitalistiska systemet. Tvärtom har en del regeringsbeslut till och med förstärkt tendensen till en ökad koncentration. Finsk kapitalism domineras av omkring tjugo familjer, vilka i sin tur finns koncentrerade till två stora banker (KOP och PYP). Den finansiella makten är således starkt koncentrerad, och den roll dessa banker spelar har inte alls minskat. Som en följd av folkfrontsregeringen befinner sig också den finska kapitalismen i ett bättre utgångsläge för intimare samarbete med kapitalismen i Västeuropa. Under 1968 var de finska investeringarna i andra länder mer omfattande än någonsin tidigare. Mer och mer utländskt kapital söker sig också till Finland. Det är omöjligt att säga vilka slutsatser man kommer att dra av detta resultat av institutionaliserad vänsterpolitik, ty analyserna har bara påbörjats.